

کارتن خوابی سکونتگاه

مقوایی شهر

نویسندگان

سید چمران موسوی - تینا، جوالقاسم

تابستان ۱۳۹۹

سرشناسه	۱۳۶۰- موسوی، سیدچمران،
عنوان و نام پدیدآور	کارتن‌خوانی سکونتگاه مقوایی شهر / نویسندگان: سیدچمران موسوی، تینا ابوالقاسمی
مشخصات نشر	۱۳۹۹، تهران: نشر مناقب
مشخصات ظاهری	مصور (رنگی)، ۲۰۸ ص
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۹۰۰-۲۰-۱
جمعیت فهرست‌نویسی	فیبا
موضوع	بی‌خانمانی، ایران، بی‌خانمان‌ها، وضع اجتماعی
موضوع	Homelessness, Iran, Holeless persons, Social conditions
ز.ه‌بند: سنگره	HV۴۴۹۳
رده‌بند: دیوید	۳۶۲/۵
شماره کتابشناسی ملی	۷۲۳۹۴۲۵

عنوان کتاب	کارتن‌خوانی سکونتگاه مقوایی شهر
مؤلف	سیدچمران موسوی، تینا ابوالقاسمی
تایپ و حروف چینی	البرز تاجبخش
طراح جلد	بهنام کریم‌حانی
ویراستاری ادبی و صفحه‌آرایی	مهناز ستاری
ناشر	مناقب
چاپ	تابستان ۱۳۹۹
تیراژ	۱۰۰۰
نوبت چاپ	اول
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۹۰۰-۲۰-۱
قیمت	۴۵۰,۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر می‌باشد.

پست الکترونیکی: managepub@yahoo.com

نشر و توزیع: ۰۹۱۹۳۱۸۱۲۴۷

۹.....	مقدمه
۱۷.....	بی خانمانی
۲۲.....	افراد بی خانمان
۲۳.....	چه کسی از پناهگاه‌ها استفاده می‌کند
۲۶.....	انواع بی خانمانی
۲۷.....	علل پدیده بی خانمانی
۳۲.....	پیامدها و مشکلات ناشی از پدیده بی خانمانی
۳۳.....	آسیب‌های ناشی از بی خانمان‌ها
۳۳.....	- تأثیر بر جمعیت ی- انمان
۳۴.....	- تأثیر بر محیط زیست
۳۴.....	- تأثیر بر اجتماع
۳۹.....	شرایط اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی افراد بی خانمان
۴۰.....	شرایط اقتصادی
۴۰.....	شرایط اجتماعی
۴۱.....	شرایط بهداشت و سلامت
۴۲.....	دیدگاه‌های رایج پیرامون پدیده بی خانمانی
۴۲.....	جمع‌بندی و ارائه راهکار برای سیاست‌گذاری اجتماعی برای مقابله
۴۵.....	بی خانمانی
۵۰.....	مبانی مفهومی طرد اجتماعی
۵۶.....	تکوین مفهوم طرد اجتماعی
۵۸.....	- طرد از بُعد اقتصادی

- ۵۹..... - طرد از بُعد اجتماعی
- ۵۹..... - طرد از بُعد سیاسی
- ۶۱..... - طرد از بُعد جغرافیایی
- ۶۲..... ابعاد تحلیل طرد اجتماعی
- ۶۲..... - طرد اجتماعی به مثابه پدیده‌های چندبعدی
- ۶۳..... - طرد اجتماعی به مثابه پدیده‌های رابط‌های
- ۶۴..... - طرد اجتماعی به مثابه فرایندی پویا
- ۶۵..... کارتن خواب و کوکرتن خواب
- ۶۷..... کارتن خواب‌ها و بی‌آرامی اجتماعی
- ۶۸..... کارتن خوابی و مسئله اجتماعی
- ۷۵..... کارتن خوابی؛ مسئله اجتماعی و آسیب اجتماعی
- ۷۹..... کارتن خواب کیست؟
- ۸۰..... معضلات اجتماعی ناشی از کارتن خوابی
- ۸۰..... ۱. تلقین حس بدبینی و ناامیدی به جامعه
- ۸۱..... ۲. ایجاد فضای مشخص برای ارتکاب جرائم مختلف
- ۸۲..... ۳. اشاعه فحشا و افزایش اعتیاد
- ۸۳..... ۴. افزایش ناامنی اجتماعی
- ۸۴..... ۵. ترویج تکدی‌گری
- ۸۴..... ۶. کاهش نیروی کار و مفید جامعه
- ۸۵..... بی‌سرپناهی؛ تنها یک گام تا کارتن خوابی
- ۹۰..... کارتن خوابی جرم یا بحران اجتماعی؟

جامعه مدرن و پدیده کارتن خوابی	۹۱
دیدگاه‌های نظری در تبیین کارتن خوابی	۹۳
کارکردگرایی ساختی	۹۵
نظریه آسیب روانی	۱۰۰
توسعه خطر	۱۰۱
مداخله‌های علّتی روانی - اجتماعی	۱۰۲
فقر و رشد کودکان	۱۰۳
تئوری بی‌خانمانی بین‌نسلی	۱۰۵
تئوری بوم‌شناختی	۱۰۶
نظریه ستیز	۱۱۰
مدل‌ها و خدمات مددکاران در ارتقاء و بازگرداندن خواب	۱۲۱
گرمخانه‌ها	۱۲۵
سابقه تاریخی گرمخانه‌ها در ایران	۱۲۶
راه‌های درمان کارتن خوابی	۱۲۸
۱. آماده‌سازی کارتن خواب‌ها برای بازگشت مجدد آنان به جامعه	۱۲۸
۲. قائل شدن تسهیلات مالی	۱۲۹
۳. اسکان آنان در خارج از شهر	۱۳۰
۴. تحدید دوره اسکان	۱۳۰
۵. اقدامات تأمینی جهت جلوگیری از "پاتوق‌سازی" کارتن خواب‌ها	۱۳۰
۶. برخورد تأمینی و انتظامی با ولگردان و اراذل	۱۳۱
۷. تشدید اعتقادات مذهبی	۱۳۱

۱۳۲.....	۸. تغییر دید جامعه نسبت به کارتن خواب با فرهنگ سازی
۱۳۳.....	معماری کاغذی کارتن خواب
۱۳۵.....	تجارب جهانی سیاست های اجرایی کارتن خوابی
۱۳۶.....	برنامه تهیه مسکن انتقالی (برنامه تهیه مسکن پشتیبان)
۱۳۸.....	برنامه ایجاد سرپناه های اضطراری
۱۳۹.....	نوازشگاه ها
۱۴۰.....	برنامه فراهم کردن غذا برای بی خانمان ها
۱۴۱.....	برنامه امداد موقت (برنامه کمک بلاعوض منطقه ای)
۱۴۱.....	برنامه های بازدارنده اجتماعی
۱۴۴.....	برنامه های آموزشی برای کاهش آلودگی از میزان ورود زناشی از مواد
۱۴۶.....	برنامه آموزش در باب بی خانمانی (برنامه بی خانمانی یک شبهه)
۱۵۱.....	برنامه دادگاه افراد بی خانمان
۱۵۶.....	برنامه آژانس های پناه دهنده افراد بی خانمان
۱۶۳.....	برنامه های پیش گیری از بی خانمانی مبتنی بر شبکه های اجتماعی مثبت
۱۶۴.....	مدیکالیزه نکردن مشکل بی خانمانی
۱۷۳.....	سخن پایانی
۱۷۹.....	منابع فارسی
۱۸۲.....	منابع انگلیسی

مقدمه

امروزه گسترش شهرنشینی و توسعه روزافزون شهرها در ابعاد گوناگون جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و... باعث بروز مسائل و مشکلاتی به ویژه در کلانشهرها شده است. یکی از چالش‌هایی که نظام شهری قرن بیست و یکم را تهدید می‌کند، به دور ماندن و به حاشیه رانده شدن بخش‌هایی از جامعه تحت فرایندی است که از سوی پژوهشگران به نام «طرד اجتماعی» نامیده شده است. نتیجه چنین فرایندی شکل‌گیری مجموعه‌ای از گروه‌ها اجتماعی است که در حاشیه زندگی شهری به حیات خود ادامه می‌دهند تجربه زیسته آن‌ها مبتنی بر تجربه سطوح مختلفی از محرومیت و انزوا در محله شهری است.

طرד اجتماعی می‌تواند ناشی از ضعف بهره‌مندی از مجموعه‌ای از سرمایه‌ها، کنار گذاشته شدن از روال جاری، سطوح مختلف زندگی اجتماعی، نادیده انگاشته شدن در فرایند سیاست‌گذاری‌ها، محرومیت از دسترسی به فرصت‌ها و... تلقی شود.

وجود چنین گروه‌هایی در جامعه شهری به عنوان یک واقعیت انکارناپذیر فراروی مدیریت شهری است که هر روز نیز ابعاد پیچیده‌ای به خود گرفته و خارج شدن از دور باطل طردشدگی را مشکل‌تر می‌کند. نکته‌ای که در در

اینجا باید اهمیت آن ذکر شود آن است که تبعات طرد اجتماعی بخشی از اقشار جامعه شهری می تواند به بروز ناهنجاری ها و آسیب ها و چالش های اجتماعی - اقتصادی شهرها منجر شده و بر عمق و دامنه مسائل شهری بیفزاید. بی خانمانی یک پدیده پیچیده و متفاوت است. چهره بی خانمانی مانند تعریف آن از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. به طور کلی می توان گفت، مقوله بی خانمانی سه گروه را در بر می گیرد افرادی که: الف) به گونه ای، از جمله مکانی برای سکونت یا حمایت مالی، برای خویش سرپناهی فراهم کنند.

ب) افرادی که در خیابان ها، در شرایط سخت زیست می کنند.

ج) افرادی که به سبب کمبود سرپناه های واقعی، در نزد آشنایان یا وابستگان به سر می برند.

البته این گروه ها می توانند همپوشانی نیز داشته باشند، یعنی افرادی که در خیابان می خوابند، ممکن است شب بعد را در پناهگاه ها بگذرانند. به هر حال، افراد بدون سرپناه معین و مناسب، به لحاظ گذران شب، عموماً در یکی از گروه های فوق جای می گیرند.

با وجودی که تعداد قابل توجهی از تحقیقات درباره ماهیت، عوامل و ویژگی های بی خانمانی اجرا شده است، ولی هنوز شکاف تحقیقاتی مشهود است. یکی از دلایل این امر این است که تعریف بی خانمانی و

بررسی آن مشکل است، زیرا بی خانمانان یک جمعیت انتقالی و در حال گذار هستند. قبل از سال ۱۹۸۰، بی خانمانی معمولاً به معنای جدایی از ترتیبات زندگی خانوادگی در نظر گرفته می شد. یعنی افرادی که به تنهایی در اتاق هایی در مناطق فقیرنشین زندگی می کردند به عنوان بی خانمان در نظر گرفته می شدند. حتی کسانی که هر شب در اقامتگاهی می گذرانند و هزینه آن را بن خود از منابع شخصی شان پرداخت می کردند به عنوان بی خانمان تعریف می شدند. مطالعه سولنبرگر^۱ در شیکاگو (۱۹۱۱) افراد بی خانمان را به عنوان کسانی که در خانه های مبله یا هتل های اقامتی کم هزینه زندگی می کنند، تعریف کرد. همچنین کسانی که از یک اداره عمومی و مؤسسات خیریه مساعدت دریافت می کنند نیز به عنوان بی خانمان در نظر گرفته می شدند. ^۲الاسر (۱۹۶۵) فرد بی خانمان را به عنوان کسی که خواهان سکونت در میخانه، کارآفرینی، کاباره، تماشاخانه یا ایستگاه، خارج از خانه، بازار، آلودگی، طویل، انبار، ساختمان های مخروبه یا بیرون در هوای باز است و کسی که در دره خودش احساس مسئولیتی ندارد، تعریف کرد. بحر^۳ (۱۹۷۳) بی خانمانی را به عنوان قطع ارتباط با جامعه و شرایط جدایی از آن در نظر می گیرد که به

1. Solenberger

2. Wallace

3. Bahr

وسیله فقدان پیوندهایی مشخص می شود که افراد را به شبکه ای از ساختارهای اجتماعی مرتبط با یک دیگر متصل می کند.^۱

کارتن خوابی^۲ یک مسئله اجتماعی چند وجهی است و کارتن خواب ها به علل بسیار متفاوتی به کارتن خوابی روی می آورند. افزایش فقر، بیکاری، سریت، آدم ربایی، تجاوز جنسی، قتل، ورشکستگی اقتصادی، کارتن خوابی، تکدی گری، ابتلا به بیماری های جسمانی- روانی وده ها آسیب اجتماعی دیگر از جمله پیامدهای وابستگی به مواد مخدر است. اخیراً کارتن خوابی با معنای عدم داشتن یک اقامتگاه اولیه در نظر گرفته می شود و کارتن خواب شناخته رادی است که در اقامتگاه های عمومی و خصوصی زندگی می کنند و سامان هایی به صورت موقت برای آن ها موقعیت اسکان فراهم می کنند. دپارتمان توسعه مسکن و شهرسازی ایالات متحده^۳ فرد کارتن خواب را به عنوان کسی در نظر می گیرد که در یک اقامتگاه موقتی می خوابد؛ در مکان هایی که برای اسکان در نظر گرفته نشده است. نظریه ساختاری (یا نظریه کلان اجتماعی)، کارتن خوابی را به نیروهای دولتی، اقتصادی و اجتماعی نسبت می دهد. برای مثال کانان ولی^۴ (۲۰۰۳) معتقدند که عواملی از قبیل اندازه شهر،

1. Wright, 1996
 2. Homelessness
 3. HUD
 4. Lee & Kanan

بازار مسکن (از جمله دسترسی یا عدم دسترسی به آن و خانه‌های کم درآمد)، شرایط اقتصادی (از جمله نرخ بیکاری) و حتی شرایط جوی می‌تواند موجب افزایش شیوع کارتن‌خوابی در ایالات متحده شود. آن‌ها نظریه‌شان را بر مبنای مدل‌های قبلی - که توسط الیوت و کرایوو^۱ (۱۹۹۱) ارائه شده بود - مطرح کردند که معتقدند وجود شرایط نامطلوب ساختاری بهاء، کارتن‌خوابی گسترده ضروری است. در مقابل، نظریه فردی (یا شخصی) کارتن‌خوابی، مسئولیت کارتن‌خوابی را در درجه اول متوجه فرد می‌داند. در این مورد مین^۲ (۱۹۹۶) این انتقاد را به نظریه ساختاری وارد می‌داند که رابطه بین ویژگی‌های ساختاری و نرخ کارتن‌خوابی را از نظر تجربی مورد آزمون قرار نداده است. در نتیجه از نظریه فردی حمایت می‌کند. بر اساس نظریه فردی، ویژگی‌های شخصیتی از جمله سطح تحصیلات پایین، سوء مصرف مواد مخدر و بیماری‌های روانی عوامل اولیه کارتن‌خوابی هستند. بنابراین، اگرچه متغیرهای ساختاری نقش کلیدی در کارتن‌خوابی ایفا می‌کنند، طأاً حاضر بر روی متغیرهای فردی متمرکز شده است.

کارتن‌خوابی آخر خط یک زندگی آسیب‌دیده اجتماعی است که معمولاً از اعتیاد، بزهکاری، مشکلات خانوادگی و... شروع می‌شود. این افراد بیشتر

1. Elliot and Krivo

2. Main

وقت‌ها از محیطی فرار می‌کنند که خوابیدن در خیابان برایشان آرامش بخش است. کارتن خواب‌ها کسانی‌اند که خود را جمعی فراموش شده می‌دانند که کسی یاد آن‌ها نخواهد افتاد.

اینان شب را در سیلویی که گرمخانه نام گرفته، می‌گذرانند تا روز در خیابان بگذرانند یا کار ساده هر روزه را انجام دهند و به تغییر وضعیت خود امید ندارند. متأسفانه در شهر تهران کارتن خواب‌ها زیاد به چشم می‌خورند و این افراد با مشکلاتی نظیر اعتیاد، الکلیسم، بیماری ذهنی، گسیختگی خانواده، بیماری‌ها و سوءتذکیه مواجه‌اند، تعدادی از آن‌ها نیز به علت سرما و تغذیه ناکافی و بیماربعضاً - آن خود را از دست می‌دهند.

پدیده کارتن خوابی در شهرهای بزرگ، پدیده نسبتاً جدیدی به شمار می‌آید. از آغاز دوران مدرنیزاسیون در ایران با رشد نرخ مهاجرت به شهرهای بزرگ و افزایش شکاف‌های درآمدی، کلانشهرها با پدیده‌هایی چون حاشیه‌نشینی، گودنشینی یا کپرنشینی مواجه بودند، اما کارتن خوابی به شکل و گستردگی امروزی آن خصوصاً در شهرهای بزرگ باید، اجتماعی جدیدی به حساب می‌آید. به همین دلیل است که این موضوع چندان مورد مطالعه علمی قرار نگرفته است. از طرف دیگر فعال شدن تعداد قابل توجهی از باندها و افراد سودجو در این عرصه نیز باعث می‌شود تا موضوع ابعاد جدی‌تری پیدا کند.